

## ÚVOD DO SVĚTOVÉHO ANIMOVANÉHO FILMU - OD POČÁTKŮ DO ROKU 1945

Za vlastní počátek animovaného filmu je považován 28. říjen 1892, kdy Francouz Émile Reynaud v pařížském muzeu Grévin uspořádal první veřejné představení "světelných pantomim" (pantomimes lumineuses) svého Optického divadla (Théâtre Optique). Reynaud kreslil barevně na deseti až patnáctimetrové papírové (později průhledné) pásy krátké příběhy (např. **KLAUN A JEHO PES**, **UBOHÝ PIEROT** ad.), jež vlastnoručně promítal na komplikovaném projekčním přístroji.

Vizuální proměny kresby a trikové možnosti filmu se objevují v tvorbě Émila Cohla, Segunda de Chomóna nebo Georgese Mélièse, kteří prověřovali možnosti nového média. Émile Cohl začínal jako novinový kreslíř, později spolupracoval se studiem Gaumont jako autor hraných, kreslených a trikových snímků. V roce 1907 natočil populární trikový snímek **ZÁVOD DÝNÍ** (La course aux potirons), rok poté kreslené hříčky **FANTASMAGORIE** a **PANÁČKOVÉ DRAMA** (Un drame chez les Fantoques) ad.

Loutku v počátcích kinematografie oživoval v Rusku Vladislav Starevič (Ladislav Starewich / 1882 - 1965), původním povoláním entomolog, tzn. odborník na hmyz. Tento tvůrce polského původu se ve svých prvních filmových pokusech snažil dokumentovat život hmyzu pro potřeby etnografického muzea. Jeho filmová tvorba zahrnuje snímky jak čistě loutkové, tak hrané, vedle toho Starevič kombinoval akci živých herců s animovanými sekvencemi loutek. Hrdinové Starevičových příběhů pocházeli z říše zvířat (brouci, žáby, kočky, lišky, lev...). Přestože v chování a jednání byli polidštěni, stavba jejich těl a pohyby zůstaly věrné zvířecí fyziognomii. Od roku 1911 Starevič pracoval v moskevském studiu, kde realizoval loutkový snímek **KOBYLKA A MRAVENEK** (Strekoza i muravej, 1911) podle Krylovovy bajky o lehkomyšlné kobylce a předvídavém mravenci. Kolem roku 1919 odjel Starevič do Francie, kde pokračoval ve filmové tvorbě až do své smrti v roce 1965. Vedle krátkých snímků se do dějin animovaného filmu zapsal realizací prvního dlouhometrážního loutkového filmu **ROMÁN O LIŠÁKOVI** (Le roman de Renard, 1930).

Mezi nejvýznamnější tvůrce počátků kreslené animace v USA patří Winstor McCay, Pat Sullivan, John R. Bray, bratři Max a Dave Fleischerovi, Walt Disney, Paul Terry, Tex Avery a další.

První úspěšná série filmů bratří Fleischerů se jmenovala **Z KALAMÁŘE VEN** (Out of the Inkwell), jejím hlavním hrdinou byl Klaun Koko (v české distribuci byl známý i pod jménem Šotek Bejbl). Po první světové válce založili Max a Dave Fleischerové vlastní filmové studio. Od roku 1925 natáčeli první zvukové filmy, zejména kreslené populární písničky tzv. screen song a grotesky s oblíbeným hrdinou Pepkem námořníkem (Popeye the Sailor). Ještě před koncem druhé světové války realizovaly dva pozoruhodné celovečerní filmy **GULLIVEROVY CESTY** (Gulliver's Travels, 1939) a **PAN BROUK JDE DO MĚSTA** (Mr. Bug Goes to Town, 1941)

Walt Disney (1901 - 1966) je nejznámějším americkým průkopníkem kresleného filmu, později se stal jedním z nejvýznamnějších světových tvůrců a producentů. Založil vlastní studio Walt Disney Production, které dodnes patří mezi nejrespektovanější americké filmové produkce. V dílně studia Walta Disneye se zrodily populární kreslené postavičky, např. Myšák Mickey, Kačer Donald, pes Pluto ad. V roce 1937 Disney natočil první celovečerní barevný kreslený zvukový snímek **SNĚHURKA A SEDM TRPASLÍKŮ** (Snow White and the Seven Dwarfs), který zahájil výrobu dalších dlouhometrážních animovaných titulů. Ve 40. letech se začala projevovat opozice proti dominantnímu stylu americké společnosti Walta Disneyho. Po stávce během práce na celovečerním snímku **DUMBO** (1944) mnozí tvůrci opustili slavné studio a v čele s animátorem a režisérem Stephenem Bosustowem založili několik nezávislých studií (např. UPA).

Oproti vývoji animovaného filmu v USA se evropská animace vyznačuje větší pestrostí technologií a žánrů.

Oskar Fischinger (1900 - 1967) je vedle Waltera Ruttmanna a Vikinga Eggelinga jedním z nejvýraznějších tvůrců německého meziválečného experimentálního a abstraktního filmu. Fischinger ve svých snímcích využíval geometrických tvarů ve vizuálně rytmické skladbě inspirované hudebními formami (např. **UHERSKÝ TANEC Č. 5**).

Hans Fischinger (1909 - asi 1944) byl mladším bratrem a spolupracovníkem Oskara Fischingera. V roce 1937 realizoval svůj samostatný abstraktní snímek **TANEC BAREV** (Tanz der Farben).

Další čelnou představitelkou evropského animovaného filmu je německá režisérka a výtvarnice Lotte Reinigerová (1899 - 1981), která se ve své tvorbě zaměřila na tzv. siluetový film. Inspirovala se přitom divadelní pantomimou a asijským stínovým divadlem. Náměty čerpala z klasických pohádek a světové literatury (např. *Popelka, Doktor Doolittle a jeho zvířátka, Carmen*). Jejím nejslavnějším snímkem bylo dlouhometrážní **DOBRODRUŽSTVÍ PRINCE ACHMEDA** (Die Abenteuer des Prinzen Achmed, 1923-26) na motivy *Pohádek tisíce a jedné noci*.

Ruský emigrant ve Francii Alexander Alexeieff (1901 - 1982) se spolu se svou pozdější ženou Claire Parkerovou zapsal do historie animovaného filmu pracnou technologií tzv.

špendlíkového plátna. První snímek, který tímto způsobem natočil, byla **NOC NA LYSÉ HOŘE** (Une Nuit sur le mont Chauve, 1932-34) inspirovaná stejnojmennou skladbou M. P. Musorgského.

Animovaný film se úspěšně rozvíjel před druhou světovou válkou i v tehdejší SSSR, kde se setkáváme se jmény Olga Chodatajeva, Ivan Ivanov-Vano, Lev Atamanov, Valentina a Zinaida Brumbergovy a Alexander Ptuško, jehož dlouhometrážní kombinovaný snímek **NOVÝ GULLIVER** (Novyj Gulliver, 1935) byl uveden v české distribuci a významně ovlivnil českou školu loutkového filmu, zejména režisérku a scenáristku Hermínu Týrlovou.

### **Doporučená literatura:**

Edgar Dutka, *Minimum z dějin světové animace*. AMU, Praha 2004.

Boris Jachnin, *Walt Disney*. ČSFÚ, Praha 1990.

Semjon Sergejevič Ginzburg, *Dějiny sovětského kresleného a loutkového filmu*. AMU, Praha 1960.

Giannalberto Bendazzi, *Cartoons. One Hundred Years of Cinema Animation*. John Libbey, London 1994.

[www.awn.com](http://www.awn.com)

Autorka textu: *Michaela Mertová*